विसंज्ञा नाशकद्गर्भं वोढुमात्मानमेव च। सा तु तेजःपरीताङ्गी कम्पयन्तीव जाह्नवी। ४०७५
उवाच ज्वलनं विप्र तदा गर्भबलोद्धुता। न ते शक्ताऽस्मि भगवंस्तेजसोऽस्य विधारणे।
विमूढाऽस्मि कृताऽनेन न मे स्वास्थ्यं यथा पुरा। विह्वला चास्मि भगवंश्चेतो नष्टञ्च मेऽनघ।
धारणे नास्य शक्ताऽहं गर्भस्य तपताम्बर। उत्सृज्येऽहमिमं दुःखान्न तु कामात् कथञ्चन।
न तेजसोऽस्ति संस्पर्शो मम देव विभावसोः। आपदर्थे हि सम्बन्धः सुसूक्ष्मोऽपि महाद्युते।
यदत्र गुणसम्पन्नमितरद्वा हुताशनः। त्वय्येव तदहं मन्ये धर्म्माधर्म्मौ च केवलौ। ४०८०
तामुवाच ततो वह्निर्धार्य्यतां धार्य्यतामिति। गर्भो मत्तेजसा युक्तो महागुणफलोदयः।
शक्ता ह्यसि महीं कृत्स्नां वोढुं धारयितुं तथा। न हि ते किञ्चिदप्राप्यमन्यतो धारणादृते।
सा वह्निना वार्य्यमाणा देवैरपि सरिद्वरा। समुत्ससर्ज्ज तं गर्भं मेरौ गिरिवरे तदा।
समर्था धारणे चापि रुद्रतेजःप्रधर्षिता। नाशकत्तं तदा गर्भं संधारयितुमोजसा।
सा समुत्सृज्य तं दुःखाद्दीप्तवैश्वानरप्रभं। दर्शयामास चाग्निस्तां तदा गङ्गां भृगूद्वह। ४०८५
पप्रच्छ सरितां श्रेष्ठां कच्चिद्गर्भः सुखोदयः। कीदृग्वर्णोऽपि वा देवि कीदृग्रूपश्च दृश्यते।
तेजसा केन वा युक्तः सर्व्वमेतद्ब्रवीहि मे।
॥ गङ्गोवाच ॥ जातरूपः स गर्भो वै तेजसा त्वमिवानघ। सुवर्णो विमलो दीप्तः पर्व्वतञ्चावभासयत्।
पद्मोत्पलविमिश्राणां ह्रदानामिव शीतलः। गन्धोऽस्य सकदम्बानां तुल्यो वै तपताम्बर।
तेजसा तस्य गर्भस्य भास्करस्येव रश्मिभिः। यद्द्रव्यं परिसंसृष्टं पृथिव्यां पर्व्वतेषु च। ४०९०
तत् सर्व्वं काञ्चनीभूतं समन्तात् प्रत्यदृश्यत। पर्य्यधावत शैलांश्च नदीः प्रस्रवणानि च।
व्यादीपयंस्तेजसा च त्रैलोक्यं सचराचरं। एवंरूपः स भगवन् पुत्रस्ते हव्यवाहन।
सूर्य्यवैश्वानरसमः कान्त्या सोम इवापरः। एवमुक्त्वा तु सा देवी तत्रैवान्तरधीयत।
पावकश्चापि तेजस्वी कृत्वा कार्य्यं दिवौकसां। जगामेष्टं ततो देशं तदा भार्गवनन्दन।
एतैः कर्म्मगुणैर्लोके नामाग्नेः परिगीयते। हिरण्यरेता इति वै ऋषिभिर्व्विबुधैस्तथा। ४०९५
पृथिवी च तदा देवी ख्याता वसुमतीति वै। स तु गर्भो महातेजा गाङ्गेयः पावकोद्भवः।
दिव्यं शरवणं प्राप्य ववृधेऽद्भुतदर्शनः। ददृशुः कृत्तिकास्तन्तु बालार्कसदृशद्युतिं।
पुत्रञ्चैताश्च तं बालं पुपुषुस्तन्यविस्रवैः। ततः स कार्त्तिकेयत्वमवाप परमद्युतिः।
स्कन्नत्वात् स्कन्दताञ्चापि गुहावासाद्गुहोऽभवत्। एवं सुवर्णमुत्पन्नमपत्यं जातवेदसः।
तच्च जाम्बूनदं श्रेष्ठं देवानामपि भूषणं। ततः प्रभृति चाप्येतज्जातरूपमुदाहृतं। ४१००
रत्नानामुत्तमं रत्नं भूषणानां तथोत्तमं। पवित्रञ्च पवित्राणां मङ्गलानाञ्च मङ्गलं।
यत् सुवर्णं स भगवानग्निरीशः प्रजापतिः। पवित्राणां पवित्रं हि कनकं द्विजसत्तम।
अग्नीषोमात्मकञ्चैव जातरूपमुदाहृतं।
॥ वशिष्ठ उवाच ॥ अपि चेदं पुरा राम श्रुतं मे ब्रह्मदर्शनं। पितामहस्य यद्वृत्तं ब्रह्मणः परमात्मनः।